

DOI: 10.31861/pytlit2018.98.157

УДК 821.161.2

ВЕРШИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІРИКИ: ВІРШІ П. ТИЧИНИ – І. ДРАЧА – Ю. ІЗДРИКА

Яніна Володимирівна Юхимук

orcid.org/0000-0001-6374-5577

y.yukhymuk@i.ua

Кандидат філологічних наук, молодший науковий співробітник

Відділ теорії літератури та компаративістики

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

Вул. Грушевського, 4, 01001, м. Київ, Україна

Анотація. Аналізується вплив основних історичних подій та діяльності визначних особистостей протягом століття (1918–2018 рр.) на розвиток національних літератур, зокрема української. Розглядаючи вихід поетичних збірок таких самобутніх письменників, як П. Тичина, І. Драч та Ю. Іздрик, у контексті світового літературного процесу, автор відзначає потужну національну традицію віршотворення, а також тенденції до романтизації як політичних подій, так і соціальних процесів.

Здобуття незалежності стало поштовхом до розвитку національної культури у країнах, які до цього перебували у складі імперії, або ж – були залежні від взаємодії з певними державами. Еволюція самого поняття незалежності, котре через 100 років значно розширило своє значення, простежується і в аналізованих збірках: „Соняшні кларнети” (1918 р.), „До джерел” (1968 р.), „Ліниві та ніжні” (2018 р.). Тема внутрішньої свободи, без якої зовнішня є ілюзією, вирізняє названі поезії з-поміж інших творів сучасників П. Тичини, І. Драча та Ю. Іздрика.

Ключові слова: Павло Тичина, Іван Драч, Юрій Іздрик, Україна, незалежність, кларнетизм, модернізм, постмодернізм, лірика, гумор, сатира, бурлеск, естетика.

XX століття – не лише період, за який відбулося дві світові війни і, замалім, ледве не почалася третя. Століття між 1918 та 2018 роками вирізняється надзвичайно швидким розвитком подій, що мали незворотні наслідки, подарувало світові плеяду митців, метою яких була демонстрація як власних, так і ймовірних почуттів сучасників, котрі опинилися у невіддільній від політики реальності. Часові інтервали між основними віхами становлення історії держави та суспільства – не лише процес реакції та розвитку нових ідей, а й свідчення про можливість певного соціуму до продуктивних дій на шляху до змін.

Важко переоцінити вплив історичних подій на мистецтво, оскільки навіть зарахування продукту діяльності креатора до даної категорії напряду залежить від естетичних ідеалів доби, що можуть значною мірою різнитися: від гармонійного поєднання пропорцій античності до обурливих постмодерністських інсталяцій. Відтак, варто звернути увагу на течії, які підготували майбутніх читачів до сприйняття нової літератури.

Незважаючи на зрозумілість процесів, усе ж, виникає питання, у який спосіб реалізовується трансформація отриманої інформації у твір мистецтва та чому віршовані рядки довше лишаються актуальними, попри, на перший погляд, більш зрозумілу структуру прозового тексту?

Відповідь на поставлене питання може відкритися, якщо аналізувати обрані поетичні збірки Павла Тичини, Івана Драча та Юрія Іздрика крізь призму естетики та філософії, адже історично мистецтвом називалась сукупність теоретичних знань, набутих людством. Причиною розглянути зв'язок естетики з мистецтвом є критика „батька естетики” Александра Готліба Баумгартена Джозефом Кошутом (1969 р.), який заявив, що когнітивно-методологічну функцію краще виконує не філософія, а мистецтво. Щодо зв'язків мистецтва і філософії – їм обом властива інтуїція, але різного роду: інтелектуальна – для філософії, чуттєва – для мистецтва. Тим цікавіше розглядати творчість письменників XX століття, оскільки на цей час припадає розквіт інтуїтивізму.

Основоположник інтуїтивізму Анрі Бергсон (1859–1941 рр.) вважав, що ірраціоналізм і містика є причиною виникнення міфотворчості людини [6, с. 10–114]. Отже, відкриваючи свій

внутрішній світ оточуючим, людина підсвідомо створює образи, які допомагають їй пояснити окремі свої імпульсивні вчинки.

Н. Жукова, порівнюючи теоретичні засади праць А. Бергсона та Ж. Марітена, підкреслює важливість ролі інтелекту та інстинкту, на яких базується інтуїція – один із головних компонентів творчої діяльності [1]. Причому, об'єктивна реальність не просто впливає на митця – переосмислені ним події трансформуються у абстрактні образи, які поет трансформує у зрозумілі для представників його культури.

Інший видатний представник естетики інтуїтивізму, Бенедетто Кроче (1866–1952 рр.), підкреслював у своїх працях, що знання ділиться на дві самостійні форми: інтуїтивне (індивідуальне розуміння і продукування образів) і логічне (розуміння та вироблення концепції). Він розглядає їх як діалектичну єдність (на кшталт теорії та практики) і називає „подвійний рівень” (double degree), пояснюючи, що „перший може виступати без другого, але другий не може обійтися без першого” [7].

Можна провести паралелі між вищенаведеними діалектичними єдностями і проблемою розмежування прози та поезії, а також визначенням жанру, який має більше виражальних можливостей. О. Кицан, посилаючись на Ю. Орлицького [4, с. 44], проводить досить умовну межу: за умови поділу на віршорядки текст може називатися віршем, у іншому разі – прозою. Утім, сама дослідниця зазначає, що „сучасна українська поезія (кінець ХХ ст.), навіть не авангардна і не візуальна, – широке поле для експериментів, для пошуку нових зображувальних прийомів у сфері графіки тексту” [4, с. 45]. Відтак, інтуїція митця на зламі ХХ–ХХІ століть уже не обмежена жорсткими умовами вираження.

Неоінтуїтивіст Герберт Рід (1893–1968 рр.), відомий англійський теоретик мистецтва, розмірковуючи над темою естетичного виховання нового покоління, деякою мірою погоджувався з ідеями Карла Маркса про вирішальну роль праці для людського розвитку. Проте вважав, що лише можливість вираження у творчій роботі заохочувала людство розвиватися. Яскравим прикладом, на думку вченого, є перший серед древніх, котрий відкинула турботу про його благополуччя, присвячуючи час

малюнку на скелі. У своєму дослідженні [10] Г. Рід пішов далі, ніж його попередники – А. Бергсон та Б. Кроче.

Під впливом творів Карла Маркса та Еріха Фромма, Г. Рід приділив увагу проблемі розпаду. На його думку, причина цього – відсутність взаємодії між соціологією та естетикою, тому проблема представлення чуттєвого досвіду в мистецтві лишається актуальною. Зрештою, цей досвід закріплений в стійких семантичних одиницях, на яких базується людська культура. Неопозитивіст вважав, що сучасне мистецтво обожнюється, оскільки воно залишається загадкою для людини, хоча художник лише виражає у своїх творах стан власної душі. То невже задоволення потреб цільової аудиторії без навмисного наміру є випадковістю?

Спадковість традиції інтуїції можна простежити в самому напрямку, що абсолютно інтуїтивно, як момент безпосереднього осмислення світу в діяльності творчої фантазії, в акті її естетичного сприйняття та оцінки. Так, А. Бергсон фактично став вчителем Б. Кроче, Г. Рід дав прямий новий розвиток, Зигмунд Фройд перетворив ідеї попередників у психоаналіз естетики та екзистенціалістів (Микола Бердяєв, Мартін Гайдегер, Карл Ясперс, Жан-Поль Сартр і Альбер Камю), поставив і вивчив унікальність людини, яка могла мати різні стани свідомості. Отже, теоретики не лише засвідчили складність мислення та унікальність митця, але й наблизилися до відповіді на питання про секрет успіху та ймовірність актуальності його творчості у часи панування інших естетичних ідеалів.

Наступні етапи розвитку естетики – феноменологічні (продукт повинен викликати захоплення в одержувача), і структураліст (поділ матеріалу на частини та сегменти для їх поглибленого аналізу) підготував потужну базу для герменевтика. Ганс-Георг Гадамер використав основні ідеї Фрідріха Шлейєрмахера та вивів своєрідну формулу, котра дозволила зрозуміти, чому деякі популярні твори переживають своїх авторів, інші ж – губляться у сторінках історії [9]. Підсвідомість митця, що формується під впливом зовнішніх факторів, основними з яких є історичні події та культурні реалії, у поєднанні зі свідомістю інтерпретатора, котрим, насамперед, є зацікавлений читач, створює певний смисл. І що абстрактніші образи звичних для людської природи речей – то

довше життя чекає на такий твір, оскільки кожне нове покоління, накладаючи на нього матрицю своїх цінностей та проблем, несподівано помітить, що, попри незвичність (або застарілість) стилю, твір досить сучасний, а тому й актуальний. Цим, наприклад, пояснюється постійна увага пересічного читача до античних сюжетів, класичної драматургії, або ж – віршів Г. С. Сковороди чи Т. Г. Шевченка.

Таблиця 1

Основні події 1918 року

Винаходи:	Премії:	Твори:
<ul style="list-style-type: none"> • Застібка «блискавка» • Інфрачервоні промені для пошуку літаків • Карбюратор • Обладнання для звукозапису та озвучення кіно • Крупнокаліберний кулемет • Мембранний фільтр • Плаваючий танк 	<ul style="list-style-type: none"> • Пулітцерівська – Ернест Пул «Його сім'я» • Нобелівська: <ol style="list-style-type: none"> 1. Фізика – Макс Карл Ернст Людвіг Планк (відкриття кванту енергії) 2. Хімія – Фріц Гебер (синтез аміаку) 3. Література – не присуджувалася 	<ul style="list-style-type: none"> • Едгар Берроуз «Боги Марсу» • Марсель Пруст «У затінку дівчат-квіток» (Гонкурівська премія) • Александр Блок «Дванадцять» • Френк Баум «Залізний дроворуб» («Чарівник країни Оз») • Генріх Манн «Вірнопідданий»

Дивовижно, з якою швидкістю розвивалася наука: людина змогла не лише вигадувати, а й втілювати свої ідеї, створивши ряд інновацій від „блискавки”, без якої складно уявити сучасний одяг, до плаваючого танка, котрий, на жаль, невдовзі буде випробуваний у Другій світовій війні. Але така можливість не розглядалася як імовірна, тому людство відпочивало від воєнного жахиття, дедалі більше звертаючи увагу на мистецтво. Пулітцерівську премію за кращу художню книгу отримав Ернест Пул. Роман „Його сім'я”, що отримав високу оцінку критиків, присвячений важливості сімейних стосунків, попри те, що вони можуть здаватися менш важливими, ніж борги за іпотекою, складність професійної реалізації чи проблеми у особистому житті. Певно, у цьому втілювалося прагнення і автора, і членів комісії, отримати, нарешті, впевненість у завтрашньому дні та зосередитися на простих людських радощах.

Таблиця 2

Основні події 1918 року

Здобули незалежність:	Народилися:	Померли:
<ul style="list-style-type: none"> • Азербайджан • Вірменія • Грузія • Естонія • Латвія • Литва • Польща • Чеська Республіка • Україна 	<ul style="list-style-type: none"> • Ніколае Чаушеску • Володимир Щербицький • Нельсон Мандела • Олесь Гончар • Елла Фіцджеральд • Ингмар Бергман • Леонард Бернстайн • Борис Патон • Платон Майборода • Василь Сухомлинський 	<ul style="list-style-type: none"> • Іван Пулюй • Густав Клімт • Клод Дебюссі • Іван Нечуй-Левицький • Гійом Аполінер • Ніко Піросмані • Георгій Плеханов • Микола II з сім'єю • Фанні Каплан • Гаврило Принцип

Однак 1918 рік є не лише першим роком після закінчення Першої світової війни – явища, яке змінило ставлення до вічних цінностей та створило відчуття постійного дискомфорту через ймовірну загрозу вторгнення чужих інтересів у життя народу та конкретної людини. Початок 1918 року Україна зустріла продовженням війни з радянськими військами та втратою міста Катеринослава (сучасний Дніпро). Але вже за 2 тижні Четвертим Універсалом Центральної Ради була проголошена незалежність УНР і до Акту Злуки лишався 1 рік і 1 день.

Створення та ліквідація нових держав, об'єднання земель, що раніше були частинами різних імперій, пандемія „іспанського грипу” – які слова могли лишити нащадкам поети? Утім, на тлі буревію історії все ж з'являлися збірки інтимної лірики, котрі свідчили про протилежне: людина здатна відчувати красу, любити світ і бажає жити, попри життєві обставини.

У деяких спогадах сучасників Павла Тичини можна знайти рядки, що свідчать про те, що він завжди лишався дитиною. Чутливою, боязкою, натхненною і, часом, розгубленою. Маючи 12 братів та сестер, складно лишитися відлюдьком, особливо якщо головним мотивом виховання була християнська поведінка. Саме глибокі образи, виплекані за час навчання у духовному училищі

молитвами і церковними піснеспівами, вилилися у вірші дзвонами та мадоннами у різноманітних варіаціях.

Збірка Павла Тичини „Сонячні (Соняшні) кларнети” (1918 рік) [5], що здобула настільки високу оцінку діаспори, що мала всі шанси здобути Нобелівську премію, на жаль, за бажанням автора, зупинила свій рух до всесвітнього визнання на етапі поширення поезій серед українців.

Сповнені духом пантеїзму, насичені тропами та складними синтаксичними конструкціями, у яких вгадується відлуння декламації або розмова (чи то із своїм внутрішнім „Я”, чи – з уявним співрозмовником). Вірші „Закучерявилися хмари”, „Гаї шумлять...”, „Арфами, арфами...”, „Квітчастий луг”, „Одчиняйте двері” та інші – сміливе поєднання раптових емоційних сплесків з незвичними образами. Дзвони, символ долі, передають досить широкий діапазон почуттів: від замилювання ніжністю (квіти-дзвіночки) та благодаті (церковні дзвони, від звуку яких з’являється „радість тепла”) до непевної тривоги (гул дзвону на відстані, доки лірик чує лиш „шепіт трав”) та безпомічності свідка страшної події („рубани” рядки у строфах „Одчиняйте двері” нагадують набат, яким дзвонар оповіщав мешканців прилеглих територій про небезпеку, а два рядки по одному слову – уривки думок). Між тим, неопублікованою лишилася значна частина поезій, котрі, на думку автора та його порадників, могли б порушити ідейну цілісність та викінченість збірки.

Попри відомий вислів Євгена Маланюка та намагання радянської влади схилити Павла Тичину до прославлення режиму, перша збірка поета є свідченням його генія, який продовжує сяяти, тому зачитуємо інші слова сучасника:

Не віряться, що він людина з обличчям, паспортом і прізвищем.
Його можна лишити на самотньому острові серед океану, де не було б жодної людини, – він і там би творив свої пісні серед пальм і звірів.
Чи багато світових поетів так уміють? Хіба що, і то до певної міри, – Вітмен і Рембо. Павло Тичина – це голос самої землі, що вперше заговорила людською мовою.

Збірка не перевидавалася 60 років – від 1925.

Таблиця 3

Основні події 1968 року

Винаходи:	Премії:	Твори:
<ul style="list-style-type: none"> • Вакцина проти менінгіту • Автоматична система управління потягами • Машина швидкої допомоги для кардіохворих • Гетеролазер • Банківська інформаційна система на міні-ЕВМ • Графічний інтерфейс ЕВМ • Віндсерфінг і джакузі 	<ul style="list-style-type: none"> • Пулітцерівська – В. Стайрон «Зізнання Ната Тернера» • Нобелівська: <ol style="list-style-type: none"> 1. Фізика – Альварес Луїс (відкриття резонансів) 2. Хімія – Ларс Онсагер (теорія незворотніх реакцій) 3. Фізіологія – Р. Холлі, Х.Г.Коран, М. Ніренберг (розшифровка генетичного коду і його ролі у синтезі білків) 4. Література – Ясунарі Кавабата 	<ul style="list-style-type: none"> • Урсула Ле Гуїн «Червіник Земномор'я» • Герберт Велс «Машина часу» • Маргарет Тауел «Під сходами» • Александр Солженіцин «У колі першому» (Нобелівська премія), «Раковий корпус» • Карлос Кастанеда «Окрема реальність»

Вакцина від менінгіту знищила ще одного ворога людства, а віндсерфінг та джакузі зробили життя прогресивного цивілізованого населення планети не стільки безпечним, скільки – сповненим задоволення та впевненості, що весь світ крутиться навколо того, хто може собі це дозволити.

Пулітцерівська премія за твір японського письменника, у якому розкривається жахіття рабовласництва у ХХ столітті та глибину проблеми поширення релігійного фанатизму, – показник визнання проблем у суспільстві та ствердження тих цінностей, котрі нині декларуються як європейські. Підтвердженням є присудження Нобелівської премії з літератури Ясунарі Кавабата. Складний світ Сходу, який не допускає змін в усталеній системі, вже не сприймається європейцями вороже і, хоч викликає бажання „допомогти” тубільцям, однак, уже регулюється правом кожної національної спільноти мати такі інституції, які зберігають її ідентичність.

Таблиця 4

Основні події 1968 року

Здобули незалежність:	Народилися:	Померли:
<ul style="list-style-type: none"> • Екваторіальна Гвінея • Маврикій • Республіка Науру • Королівство Есватіні (Нгване) 	<ul style="list-style-type: none"> • Селін Діон • Роберт Родрігес • Філіп VI • Іван Андрусак • Євген Положій • Тарас Прохасько • Андрій Кузьменко (Скрябін) • Олександр Ксенофонов • Микола Княжицький • Сергій Каспаров 	<ul style="list-style-type: none"> • Юрій Гагарін • Роберт Кеннеді • Мартін Лютер Кінг • Борис Лятошинський • Євген Маланюк • Костянтин Паустовський • Святий Піо • Охрім Судомора • Віктор Цимбал

50-ліття завершення Першої світової могло б стати святом перемоги людства над ідеями світового панування та прагненням створення наддержави або утвердження певної нації як вищої, але Друга світова війна, вторгнення військ США до В'єтнаму і поширення диктатури як способу управління державою. „Хрущовська відлига” дала можливість зійти паросткам патріотизму та відкрила багато нових імен у науці, культурі та мистецтві. Парадоксально, але у псевдовільній країні, де не існувало кримінального покарання за політичні злочини, з кожним роком збільшувалась кількість політичних в'язнів, багато з яких були засуджені за націоналізм. Найбільш резонансними подіями стали самоспалення Василя Макухи, здійснене на знак протесту проти вторгнення військ СРСР до Чехословаччини та ув'язнення „батька незалежної України” – В'ячеслава Чорновола за публікацію збірки „Лихо з розуму (Портрети двадцяти „злочинців”)”. Написавши лист у відповідь на наклеп на діяча у газеті „Літературна Україна”, Ліна Костенко надовго пропала зі сторінок друкованих видань. Цікава деталь: серед активістів, котрі чинили опір радянському вторгненню в Ліберці, був Вацлав Гавел –

драматург і майбутній президент Чехословаччини, а згодом – і Чехії. Так збіглося, що на час згаданих подій Гавел перебував у цьому невеликому чеському містечку. У ніч з 20 на 21 серпня 1968 року, він був одним з тих, хто скидав з ремонтних риштувань на радянські танки частини дерев'яних містків. Лише завдяки дивовижній фортуні він не потрапив під вогонь [3].

Ще один активіст та патріот, чиї вірші надихали та підтримували українців – Іван Драч у цей час займається зйомками, у цей час пише сценарій для фільму „Камінний хрест” і паралельно отримує пропозицію від польських письменників випустити друком збірку вибраних віршів у перекладі. Так 1968 року виходить збірка „До джерел” („Do źródeł”) з передмовою Ф. Неуважного, у якій захоплено наділяє поезію українського письменника характеристикою вона має дещо від „моцартівського захвату” та називає це надією на українську радянську поезію. Також відзначає високу універсальність та ерудицію поета, вміння вдало поєднувати проблематику морального та художнього, зводячи у дуелі почуття та інтелект [8].

Справді, до збірки увійшли найбільш відомі на час публікації вірші Драча, у яких відчувається тонкий гумор („Балада про випрані штани”, „Балада золотої Цибулі”), любов до рідної землі („Балада про соняшник”, „Калина”), трепетні юнацькі спогади („Ці слова про набиті трамваї...”, „Одягни мене в ніч”), глибоке розуміння несловесних образів у музиці („Соната Прокоф'єва”, „Слово”) і розкривається філософія сучасників митця („Протуберанці серця”, „Балада про дядька Гордія”). Тож, можна сказати, що у свідомості польських читачів українці мали б постати дітьми природи з почуттям гумору та палким серцем, та чи вдалося українському письменникові відкрити традиції свого народу, які довгий час були приховані під шаром естетики радянського взірця?

Іван Драч – поет пошуку нового змісту і форми. Як зазначав сам поет, художнику – немає скutih норм. Він – норма сам, він сам в своєму стилі.

Таблиця 5

Інфографіка 2018

Винаходи:	Премії:	Твори:
<ul style="list-style-type: none"> • Сонячні батареї на шосе • Портативний Ні-Гі лактатор з морозильними камерами • Синтезатор людського мовлення (на базі AI) • Імплантовані штучні органи • Милостиня «під контролем» • Генетичні «ножиці» 	<ul style="list-style-type: none"> • Пулітцерівська – Ендрю Шон Грір «Менше» • Нобелівська: 1. Фізика – Макс Карл Ернст Людвіг Планк (відкриття кванту енергії) 2. Хімія – Фріц Гебер (синтез аміаку) 3. Фізіологія – Дж. Еллісон, Т.Хьондзе (терапія раку) 4. Література – не присуджуватиметься 	<ul style="list-style-type: none"> • Ей. Джей. Фінн «Жінка у вікні» • Крістін Ханна «З життям наодинці» • Джоанна Гудман «Будинок непотрібних дівчат» • Юрій Андрухович «Коханці Юстиції» • Борис Акунін «Не прощаюся»

Таблиця 6

Основні події 2018

Здобули незалежність:	Народилися:	Померли:
		<ul style="list-style-type: none"> • Кофі Аннан • Іван Драч • Урсула Ле Гуїн • Леонід Каденюк • Стівен Хокінг • Кіра Муратова • Монсеррат Кабальє • Шарль Азнавур • Хьюбер де Живанші

У ХХІ столітті поняття незалежності вже не має стійкої прив'язки до географічних кордонів чи офіційних документів, що регламентують права та свободи. Попри те, що у демократичних державах існують важелі регулювання дій монополістів, кодекси взаємодії роботодавця і працівника, чіткі алгоритми захисту

інтересів меншості та велика кількість соціальних ліфтів – більшість громадян відчують себе у жорсткому підпорядкуванні олігархам та геополітичним іграм, котрі призводять до гібридних війн та контролю цивілізованого населення через ЗМІ.

Відчуття дискомфорту через втручання ззовні, яке з'явилося на початку століття разом з винаходами, котрі дозволяли скорочувати відстань і пришвидшували збір та передачу інформації, досягає піку у наші дні. Камери стеження, функція розпізнавання обличчя у побутової техніки зі штучним інтелектом і технологія „генетичних ножиць” (CRISP/Cas9) дають можливість абсолютно контролювати як окрему людину, так і людську популяцію.

Згадані вище процеси знайшли своє відображення у популярних серіалах („Теорія великого вибуху”, „Картковий будинок”, „Гра престолів”) та численних мемах, котрі є специфічною формою осмислення реальності. Починаючи від зламу століть, глобалізація впевнено нівелює національну ідентичність, просуваючи уніфіковані коди, на яких виростають субкультури, котрі не знають кордонів завдяки розповсюдженню інформації через Інтернет.

Поки ще не відомо хто з новонароджених докорінно змінить хід історії, або зробить надзвичайно великий внесок у розвиток людства, проте відхід у вічність кожної відомої людини вже сприймається як кінець епохи. Звістки про смерть артиста з природних причин говорить нам про те, що їх час закінчився, однак, нещасний випадок чи самогубство свідчать про відсутність зони комфорту для митця, змушуючи панічно переглядати його спадок, і у цьому дехто бачить маркетинговий хід.

Українська література певною мірою пережила перезавантаження традицій. Доба постмодерну, на хвилі якої з'явилося літературне угруповання „Бу-Ба-Бу”, дала можливість збагнути зміни в Україні. Буфонада, балаган, бурлеск, приправлені гумором та самоіронією – продовження традицій від І. П. Котляревського. Власне, і теми, котрі досить органічно вписуються у постколоніалізм, теж не нові: пошук власного „Я”, розмежування свого і чужого, необхідність вибору між Сходом та Заходом, тонкощі особистих стосунків в умовах зовнішнього та внутрішнього дискомфорту.

Безумовно, обрати найяскравішого з-поміж сучасників надзвичайно важко, однак, керуючись критерієм 50-річного крокування, варто зупинитися на збірці віршів Юрія Іздрика.

„Почавши активно писати вірші доволі пізно, в 50-річному віці я вже не зміг пристосувати до цього своє identity – мені не вдалося змінити самоусвідомлення і почати думати про себе як про поета”, – так говорить про себе у передмові до збірки віршів „Ліниві і ніжні” (2018 рік) її автор [2]. Не вважаючи свої твори справжньою поезією, адже переважна їх частина побачила світ, розмістившись у стрічці Фейсбуку, письменник зазначає, що характеристика, винесена у назву, має викликати романтичні почуття, не применшуючи їх споживчої вартості.

Програмний твір „Ніжність і лінь” справді створює настрій та уявний простір, у якому доречна лірика, не обмежена розділовими знаками (лише іноді тире для пояснення та крапки – як пауза). Чимала кількість віршів має латиномовні назви, також важливе місце посідає тема наукових досліджень і розробок („Теорія струн”, „Печеньки”, „Вакації”, „Dead can dance”, „Scotch”), що природно для сучасної людини. Сміливі образи, іноді еротизовані („Старі коханці”, „Be like bee”, „Paso doble”) або кидають виклик („Дислокація”, „Signature”, або пом’якшують лайку, відволікаючи від неї („Гамлет”, „Інструктаж”, „Ave”, „Monologue”), також подекуди має місце специфічний ритм („Топ”, „Cerebrum room”), якому бракує музичного супроводу (а може, ці слова й стануть піснями). Та у римованих і ритмізованих рядках зберігається стиль Іздрика, тому можна сказати, що він відбувся і як поет, а українська література на тлі політичних подій, що стали поштовхом для написання віршів, поповнилася ще однією збіркою самобутньої поезії, заради якої варто глибше пізнавати як рідну мову, так і рідну культуру.

Підсумовуючи, можна відзначити таке:

Таблиця 7

Аналітика збірок П. Тичини, І. Драча та Ю. Іздрика

Спільне у поезіях П.Тичини, І.Драча, Ю.Іздрика:	Тенденції розвитку української лірики протягом 100 років:	Ймовірні риси поезій наступного століття:
<ul style="list-style-type: none"> • сонцепоклонство; • оспівування краси рідного краю; • пошук джерела гармонії та натхнення; • щирість у висловленні почуттів; • бажання зберегти у пам'яті чуттєвий досвід; • патріотизм. 	<ul style="list-style-type: none"> • пошук нових тем і виражальних засобів, не відкидаючи національних традицій; • патріотизм; • лояльність до впливу і одночасне заперечення права втручання однієї культури в іншу; • висвітлювання кращих рис свого народу. 	<ul style="list-style-type: none"> • продовження традицій; • незмінне почуття гумору; • пошук шляхів збереження національних особливостей лірики у невпинному процесі глобалізації.

Утім, попри наявність великої кількості збігів головних рис творчості названих письменників, варто відзначити зміну риторики (від делікатних порівнянь П. Тичини до лайливих слів-зв'язок Ю. Іздрика), що є відображенням культурних норм спілкування у соціумі, до якого відносить себе поет. Також під впливом нової естетики змінюється тон спілкування митця з читачем: по-дитячому наївно відкритий світ переживань Павла Тичини запрошує зануритися у всі свої барви, спонукаючи до пошуку схожих почуттів у реципієнта; прямота звернення Івана Драча до спогадів читача через оповідь власного досвіду викликає відчуття дружнього спілкування; неприховане втручання Юрія Іздрика у свідомість людини „по іншу сторону сторінки” (чого лише варті постійні згадки автора про мозок та його роботу, фізіологічні подробиці нервової та гормональної системи) викликає складну гаму почуттів, оскільки у своїх гострих соціальних віршах він торкається дуже дражливих тем, любовна лірика містить величезну кількість сценаріїв у стосунках, і майже всі поезії важко визначити за належністю до якогось одного конкретного виду – оскільки вони були написані під впливом різних подій у житті автора, і, певно, є рефлексіями.

Кожна з аналізованих збірок є відображенням змін естетичних ідеалів, а також – історичних, політичних та культурних подій, що відбувалися в Україні та світі. Наведені таблиці з зазначеними датами винаходів, здобуття незалежності, народження та смерті видатних особистостей – важливі віхи у розвитку людства, котре поступово змінювало свої пріоритети та орієнтири у пошуку відповідей на гострі питання. Тож можна сказати, що позначення даних поезій словом „вершини” не є применшенням інших творів, що були видані у той же час – радше тому, що вони викристалізувалися на сукупності факторів, тому є досить репрезентативними. Та усі вірші новаторів, авангардистів своєї доби, варті окремого розгляду у визначеному аспекті, бо вони підкреслюють невичерпність теми зв’язку мистецтва, зокрема літератури, з естетикою. Однак, слід зауважити, що кожне таке дослідження обов’язково має проводитися з урахуванням історичних подій та їх впливу на культуру, до якої належить митець.

1. Жукова Н. А. Елітарне мистецтво в концепціях А. Бергсона та Ж. Марітена: порівняльний аналіз / Наталія Жукова // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : [зб. наук. праць; вип. XXIV]. – Київ : Міленіум, 2010. – С. 74–82.
2. Іздрік Ю. Ліниви і ніжні / Ю. Іздрік. – Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. – 325 с.
3. Каймаков А. Ніхто не знав, як виглядали загиблі: нові подробиці радянського вторгнення в Чехословаччину [Електронний ресурс] / А. Каймаков // Європейська правда. – Режим доступу : <https://www.euointegration.com.ua/articles/2018/08/21/7085872/>.
4. Кицан О. Межі сучасної поезії [Електронний ресурс] / О. Кицан // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство. – 2014. – № 19. – С. 43–50. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnuffl_2014_19_11.
5. Тичина П. Сонячні кларнети. Поезії / П. Тичина. – Київ : Сяйво, 1918. – 52 с.
6. Bergson H. The Two Sources of Morality And Religion / H. Bergson. – Toronto : Macmillan And Company Limited, 1935. – 294 p.
7. Croce B. Aesthetic as Science of Expression and General Linguistic. Translated by Douglas Ainslie (Gutenberg text). Available at : <http://www.gutenberg.org/cache/epub/9306/pg9306-images.html>.

8. *Dracz I. Do źródeł [Wybrał Jerzy Pleśniarowicz] / I. Dracz.* – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1968. – 49 s.
9. *Gadamer H. G. Truth and Method: The History of Hermeneutics / London :* Continuum, 2004. – 640 p.
10. *Read H. Selected Writings – Poetry and Criticism / Sir Herbert Read.* – New York : Horizon Press, 1964. – 406 p.

ВЕРШИНЫ УКРАИНСКОЙ ЛИРИКИ: СТИХИ П. ТЫЧИНЫ – И. ДРАЧА – Ю. ИЗДРЫКА

Янина Владимировна Юхимук

orcid.org/0000-0001-6374-5577

y.yukhymuk@i.ua

Кандидат филологических наук, младший научный сотрудник

Отдел теории литературы и компаративистики

Институт литературы им. Т. Г. Шевченко НАН Украины

Ул. Грушевского, 4, 01001, г. Киев, Украина

Аннотация. Анализируется влияние основных исторических событий и деятельности выдающихся личностей столетия (1918 – 2018 гг.) на развитие национальных литератур, в частности украинской. Рассматривая вышедшие в печать поэтические сборники таких самобытных писателей, как П. Тычина, И. Драч и Ю. Издрык, в контексте мирового литературного процесса, автор отмечает глубину национальной традиции стихотворения, а также – тенденции к романтизации как политических событий, так и социальных процессов.

Получение независимости стало толчком к развитию национальной культуры в странах, которые до этого пребывали в составе империи, либо же – были зависимы от взаимодействия с определёнными государствами. Эволюция самого понятия независимости, которое за 100 лет значительно расширило свое значение, просматривается и в анализируемых сборниках: „Солнечные кларнеты” (1918 г.), „К истокам” (1968 г.), „Ленивые и нежные” (2018 г.). Тема внутренней свободы, без которой свобода внешняя является иллюзией, выделяет названные сборники среди других произведений современников П. Тычины, И. Драча и Ю. Издрыка.

Ключевые слова: Павел Тычина, Иван Драч, Юрий Издрык, Украина, независимость, кларнетизм, модернизм, постмодернизм, лирика, юмор, сатира, бурлеск, эстетика.

PEAKS OF UKRAINIAN LYRYC: POEMS BY P. TYCHYNA – I. DRACH – YU. IZDRYK

Yanina Yukhymuk

orcid.org/0000-0001-6374-5577

y.yukhymuk@i.ua

*Literary Theory and Comparative Literature Department
T. H. Shevchenko Institute of Literature NAS
4 Hrushevskoho St., 01001, Kyiv, Ukraine*

Abstract. In the article analyzing the impact of major historical events and activities of prominent personalities of the century (1918–2018) on the development of national literature, and the main attention to Ukrainian literature. Considering books of poems by such unique writers as P. Tychyna, I. Drach and Yu. Izdryk in the context of the world literary process, the author notes the depth of the national tradition of the poem, equally they have the tendency to romanticize both political events and social processes.

Accession to independence was the impetus to the development of a national culture in countries that had previously been a part of the empire or were dependent on the interaction with certain countries. The evolution of the concept of independence, which for 100 years has significantly expanded its meaning, is also seen in the analyzed collections: “Solar clarinets” (1918), “To the origins” (1968), “Lazy and tender” (2018). The theme of inner freedom, without which outer freedom is an illusion, highlights the mentioned collections among other works by contemporaries of P. Tychyna, I. Drach and Yu. Izdryk.

For the effectiveness of the analysis, theories of aesthetes-intuitionists were used: H. Bergson, B. Croce, and H. Read, which open up new ways of understanding fiction.

Key words: Pavlo Tychyna, Ivan Drach, Yuriy Izdryk, Ukraine, independence, clarinetism, modernism, postmodernism, lyric, humor, satire, burlesque, aesthetics.

References

1. Zhukova N. A. Elitarne mystetstvo v kontseptsiiakh A. Berhsona ta Zh. Maritena: porivnial'nyi analiz [Elite Art in H. Bergson's and J. Maritain's Concepts: Comparative Analysis]. In: *Aktual'ni problemy istorii, teorii ta praktyky khudozhn'oï kul'tury*. Kyiv, 2010, iss. XXIV, pp. 74–82. (in Ukrainian).
2. Izdryk Yu. *Linyvi i nizhni* [Lazy and Tender]. Kyiv, 2018. 325 p. (in Ukrainian).
3. Kaimakov A. Nikhto ne znav, iak vyhliadaly zahybli: novi podrobytsi radians'koho vtorhnennia v Chekhoslovachchynu [No One Knew What the

- Victims Looked Like: New Details of the Soviet Invasion into Czechoslovakia]. *Ievropeis'ka pravda*. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/08/21/7085872/> (accessed 19 November 2018). (in Ukrainian).
4. Kytsan O. Mezhi suchasnoï poezii [The Frontiers of Contemporary Prose]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeis'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukraïny. Filolohichni nauky. Literaturoznavstvo*, 2014, no. 19, p. 43–50. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufl_2014_19_11 (accessed 19 November 2018). (in Ukrainian).
 5. Tychyna P. *Soniachni klarnety. Poezii* [The Clarinets of the Sun. Poetry]. Kyiv, 1918, 52 p. (in Ukrainian).
 6. Bergson H. *The Two Sources of Morality And Religion*. Toronto, 1935, 294 p.
 7. Croce B. *Aesthetic as Science of Expression and General Linguistic*. Translated by Douglas Ainslie (Gutenberg text). Available at <http://www.gutenberg.org/cache/epub/9306/pg9306-images.html> (accessed 19 November 2018).
 8. Dracz I. *Do źródeł*. Warszawa, 1968, 49 p.
 9. Gadamer H. G. *Truth and Method: The History of Hermeneutics*. London, 2004, 640 p.
 10. Read H. *Selected Writings – Poetry and Criticism*. New York, 1964, 406 p.

Suggested citation

Yukhymuk Ya. Vershyny Ukraïns'koï liryky: virshi P. Tychyny – I. Dracha – Iu. Izdryka [Peaks of Ukrainian lyrics: poems by P. Tychyna – I. Drach – Yu. Izdryk]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2018, no. 98, pp. 157–174. (in Ukrainian). doi: 10.31861/pytlit2018.98.157.

Стаття надійшла до редакції 5.12.2018 р.
Стаття прийнята до друку 24.12.2018 р.